

Kishomoki és sajkáslaki anziksz

Lakodalom

*

Sárga stájer kocsik, fekete fiákerok, parasztkocsik haladtak el hosszú sorban akkor a Soron végig. Hogy anynyit tán még nem is látott a falu. Megcsutakolt, fényesre vakart-kefált, szoros zablával lassú, kényes lépésekre fogott, fújtató-prüszkölő lovakkal. Fogas Károlyé volt a két legkényesebb, leggangosabb. Mesebeli táltosok, vagy sátánfattyak. De nagyon illett párba a két gyönyörű nóniusz! Vágtáztak volna viharzón, de nem hagyta az acélos marok és acél zablá, a feszes hajtószar. Hát topogtak csak az istrángok közt; szinte táncolva haladtak. Olyan gyönyörű-kényesen, apró kis ringásokkal himbálgatva a csengve s pengve szóló csörgőket, lebbentve a krepp szalagokat, hogy e látványra – nem is veszi észre! – könny csordul el Zsámboki Péter szemén. Olyan szépek tán csak a Vér Klára csalfasága miatt hegy szakadéknak kocsistul, száguldásukban odavetett lovak lehettek.

Rafiával meg piros szalaggal befont, vagy kifésült, sima meg hullámos, lobogó sörények. Sodort szélű széles, lobogó szalagok; fehérek, pirosak. Fénylő hámok, cifra bojtú ostorok. Vörösbor lötytyent, fehér inges karokkal magasba emelt öblös üvegekben.

- Gyűjjön, húzza meg Márton bácsi!

- Meszelőnyél, meg a horog, ez kő nekünk, nem a dolog! Igaz-e, Pétör?

- Az megvár bennünket, bátyám... Lakodloom!!!

- E'szalatt a tarka nyúl!...

Ünneplőbe öltözve a násznép; csinos koszorúslányok, legények. És a sok ismeretlen. Az Alsó sorra tartottak, hogy minél többen láthassák a kényes szép vonulást el Kispiacnak, a templomba, ahol Konc Ilonka és Szécsi Illés mond majd a fiatal Sándor Szilvi pap színe előtt, rebegve vagy hangos szóval, igent a menyegzőjükön.

A még suttyó se Nagy Vilmos kicsit szégyellősen, hogy el is fordult féloldalt, úgy kurjantott bele a vonulásba: - Fehér galamb összecsapta a szárnyát, de sok kislány e'tátotta a szájját!

A távolodó fiákerokon, stájerokon meg énekelték szép hangú asszonyok, férfiak:

*Új a kocsim, vasaltatni akarom,
esküvőre viszik az én galambom.*

*Zokogása kihallik a pusztába,
fáj a szívem, majd meghalok utána.*

Fekete ruhában, ősen is szép hajjal, Szécsiné Konc Ilonka rakosgat maga előtt – mankónak - az udvaron egy régi, sárga karosszéket. Támaszkodik rá. Örül jöttünkre. Szécsi Illés az ajtófélnék támaszkodva. Látom kézfogás közben, odaképzeli mellém apámat is, úgy néz bennünket. S azt gondolhatja: Faj fajra üt, mint Bacsó hegedűje.

Leülünk. Köszönjük, megvagyunk. Ők is jól vannak. Csak... elszaladt az idő.

- A maguk utániakkal sem állt ám meg, Ilonka...

Aztán azt a kis darab öreg szőlőt nézegetem. Emlékszem, apa meg Károly fordította neki a homokot. Károly akkor valahogy szerelt le, vagy szabadságot. Keresztbe ástak. Jó mély árkot, félméternyi széleset, amit aztán úgy padmalyosan még alá is ástak, fölülről meg beszaggatták. Így átfordultak a homokrétegek. És így, sorjában, végig. '52-'53-ban lehetett. A fordításon összegombolyodott vastag kukacok. Kukherdának mondtuk őket gyerekek. Ha rájuk tapostunk, kövéren, fröccsenve fakadtak szét. Amelyik áttelelt, cserebogár lett belőle nyáron. Esteledvén röpködni kezdtek. Fogtunk belőlük, átfúrtuk aprón pöttyözött kemény szárnyaikat, szalmaszálat húztunk át rajtuk, s a bogarak csapkodva, brungó hanggal forogtak aztán körbe-körbe, szalmaszárra feszítetten.

- Ez az, Ilonka? – intek a ritkás tőkeállományra.

- Az. Egyötöknek se kellett. Nekünk adta a szövetkezet.

- A kútnál az a tőke szagos milyen volt? Otelló?

- Izabella. Kiment.

Föláll ültéből az asszony, támaszkodik a székre, lábait nyújtogatja-mozgatja.

- A maga lakodalmán meg az egész Kishomok ott volt. Hozzánk is elhallatszott a muzsika meg a nótaszó:

Vásárokról vásárookra járok én,

sörrel, borral, búbánattal élek én.

Sör előttem, karjaim közt a babám,

hátam megett, szépen húzza a cigány.

- Nem nagy volt. Ha úgy százötvenen... Csak Mihály bátyám hiányzott nekem nagyon. Meg mások is vártak rá. Ott ólálkodtak kint a ház körül, a fák árnyékába húzódtak, bujkáltak a kazlak közt. Lesték, haza mer-e jönni – ahogy ők mondták: a leventevolt dezertőr - a lakodalmamra.

- Hát maga nem egyes lány?

- Nem. Volt a Mihály is. Olyan idős, mint Vilmosotok. Együtt voltak leventék. S mikor bejöttek az oroszok, hozták magukkal uszályukat is, a partizánokat.

Egy napon meg idézéseket hordtak szét, kemény parancsot: Három napra való koszttal megjelenni a martonosi község házában, '44. december 18-án. És mentek: Konc Mihály, Bózsó Vilmos, Papp Jóska, Kávai Zoltán, Birinyi Anti, Birinyi János, Német Imre, Német Pista, Szebenyi Pista, Szebenyi Sándor. Martonosról Komjáti Mihály tanító, Túrú Mátyás, Dongó Sándor, Szöllősi János. Akik aztán útközben meg nem szöktek, azokat a fegyveres kísézőik, a partizánok elhajtották valahova Becse határába, a Gombos-tanyára, munkatáborba. Akkor majorság volt az, hogy vasúti sín vezetett oda. Ott dolgoztatták, sanyargatták őket, mit nem műveltek velük. Mihály megfázott, hazaszökött valahogy. Tüdőgyulladásal. A fészerben ástunk neki egy bunkert, olyan pincefélé, ott rejtegettük. Orvoshoz se, orvost ide se nem mertünk... Meghal, gyógyítá-

ni kéne. Vilmos – ő volt köztük a legravaszabb, még az úton faképnél hagyta a menetet - vállalta, átviszi a határon Mihályt. De háromszázötven kilós disznó az ára... Ő aztán ismerte az utat, meg értette a feketézést, a szökdösést! Fegyvere volt. Átcipelte-vonszolta Mihályt odaát, valahol Horgos alatt, a Szelevényi-erdőnél. A nagynénénkhez Mórahalomra. Meggyógyították. Tél volt már, mikor megtudta, hogy férjhez mentem. Nagy örömeben nekivágott, indult haza, gyalog. Elaludt valahol a vasúti töltés oldalában a fáradtságtól is, és megfagyott.

A jövevények meg akkor bennünket sem hagytak nyugton. Vasárnap nem lehetett ám otthon maradni! Menni kellett a bálba. A Szél kocsmába. Legény meg nem volt. Csak olyan surbankók. Meg Szarvas Jóska... a lábával... Visnyei Imre meg már öregebb. Én egyszer itthon maradtam. Fegyveresen jöttek értem. Elkísértek a kocsmába. Mutatni kellett, milyen jókedvű, vidám az életünk az új világban.

Kishomok, Alsó sor

Vőfélyek: Faragó István, Visnyei Antal, ifj. Nagy András, Monostori/Trinszki József

A zenészek: id. Császár István, Kiss Sági Lukács, Terényi András, Német János, Visnyei Antal

Monostori/Trinszki Gergely és Bagi Rozália a széles Szabadkai országút mellett sorakozó tanyák egyikén élt akkor a családjával. A martonosi Rado nevű szerb gazdáé volt a tanya, és öt hold földdel vették bérbé Monostoriék, az ugyancsak martonosi nagygazda, Tošo Čongradac szomszédságában.

Monostoriné Bagi Rozáliának voltak lent Sajkászlakon családos férfi testvérei. Bagi János, József és Flórián. Ilyen messziről is szépen tartották egymással a kapcsolatot. Monostoriék lejártak hozzájuk vendégségbe látogatóba, s megtetszett nekik a tájék jó zsiros, fekete szántóival. Emellett unszolták is őket az ottani övéik, költözzenek oda, könnyebb lesz ott az életük. 1930 őszén aztán fölpakolták Monostori Gergelyék egylovas kocsijukra holmijukat és az ötéves Rozi kislányt, ölübe vették a még éves sem Gergőt, s megindultak Sajkászlak tornyai iránt. A bútorfeléjükét a vasúttal szállították.

Nem éppen a semmi várta az érkező családot a távoli faluban, hanem egy kibérelt ház, amelynek szerb (ahogy ők mondták) dobrovojac volt a gazdája. És mert földosztáskor a Jugoszláv Királyság Sajkászlakon is megfeledezett nemzetidegen alattvalóiról, a faluba érkezett újonc család megmunkálható földet is csak szerb családoktól tudott bérbé venni, ilyen vagy olyan fizetési móddal. Könnyen adták, mert a családonkénti nyolc hold tizenegy méréssel – parcellának nevezték a szerbek ezeket a juttatott földegységeket – megvolt a munka is. Attól pedig nem félt a Monostori család. Az első év letelte után vettek egy véges kis házat. Annak az árát cséplőgépen dolgozva keresték meg. A saját házat aztán úgy alakították-bővítették, ahogyan erejükből tellett. És abban a házban éltek és gazdálkodtak egészen 1944-ig. És ki is jött egymással valahogy a vegyes összetételű lakosság a faluban. Úgy, hogy a kevesebb többet túrt.

A tizenvalahány év alatt olyan szépen gyarapodtak Monostoriék, hogy segéd munkaerő is elkelt volna a háznál, és a tizenkét hold földhöz. S akkor azt mondta id. Monostori Gergely az egyik gazdánál dolgozó, de nem falubeli legényembernek:

- Szegődj te el hozzánk! Mi is megfizetjük a munkádat úgy, mint más.

Monostori Rozália meg nagylánnyá ért időközben, és férjhez is ment 1943-ban. Ahhoz a fölfogadott legényhez, s elköltöztek annak a falujába, a szerémi Beskára.

*

Amikor bejöttek a magyarok – hallotta emlegetni ifj. Monostori Gergely, meg emlekei is vannak róla, tizenharmadik éves volt már -, '42-ben katonák és magyar csendőrök Dunagárdonynál a Dunába lőttek harminchét sajkászlaki szerbet is.

'41-ben a magyar hatóság összehívta a faluból a községháza elé a csetnik és a dobrovojac családokat – az őslakos szerbséget nem -, és tudtukra adta, hogy egy napjuk van a csomagolásra, aztán pedig elüldözik őket. Termőföldjeiket és házaikat elveszik.

Másnap is a községháza előtt volt a gyülekezés, onnan pedig megindították Titel felé kisebb-nagyobb pogygyászaival a metenoszlopot, Titelnél meg áthajtották a Bánság földjére.

Az új magyar közigazgatás földosztásba is fogott. Két-két holdjával osztotta az egyes területeket, hogy mindenkinek jusson ilyen föld is, meg olyan is. És ezt céduлахúzással végezték. Az igényelhetőség nem volt behatárolva. A szerb lakosság is beállhatott a sorba. Nem semmizték ki. Aki kért a gazdátlanul maradt földekből, juttattak neki.

A kiürített házakat előbb a nagyobb magyar családok kapták meg. A fönmaradt házak lettek a szervezeten érkező csángóké. Részükre Sajkászlakon nem építettek új házakat, mint ahogy azt Dunagárdonyon tették, a tiszta szerb lakosú kis faluban, ahol teljesen új csángó falu épült föl akkor.

*

'44 őszén, mielőtt még csata dúlt volna a térségben a nyomuló oroszok meg a németek közt, Sajkászlakról ötvenkét magyar család - mindegyik módos, tehetsős vezetők a magyar időben – elköltözött Baranyába. Monostoriék meg Kishomokra jöttek akkor, a családfő nélkül. Ő hátra maradt egy időre a jószágaikkal, és figyelni a fejleményeket. A család után jött nem sokkal aztán az apa is. Itt Kishomokon, Péter Károly házában húzódtak meg, aki sógora volt Monostori Gergelynek, férje Monostori Juliannának.

Péter Károlynak meg menekülnie kellett innen – Halasra szökött -, de nem maga, hanem az ilonafalui (Vojvoda Zimonjić-i) sógora, Nagy Miklós miatt. Nagynak az volt a bűne, hogy '41-ben a környező bunkerokból meg az emberektől is mind összeszedte a szerb fegyvereket, és bevitte a magyarkanizsai Városházára. És olyan ember volt Nagy, akinek az udvarába a kakastollasok se mertek szabadon belépni, hanem amikor szólni akartak vele, akkor előbb bekiabáltak hozzá, hogy otthon van-e. Beszélték, hogy Nagy '44-ben tolmács volt a horgosi határon, és többen is fölismerték. Családját Magyarországra menekítette.

Péter Károlyt pedig amikor szökése után egy idő múlva visszajött szétnézni, beárulta valaki, elfogták és lelőtték Martonoson a községház pincéjébe. (Ott volt a szomszédja is, id. Ózsvár Péter, akkor már rettenetes állapotban a többiek között.) Hogy Péter Károly büntelen, azt a nagyjárású Nenad Terzin bizonygatta a latroknak, és szabadon is engedték a befogottat.

A helyzet csillapodtával visszaindult Monostori Gergely Sajkáslakra gyalog, de akkor nem jutott tovább Óbecsénél, mert a Ferenc-csatornán föl volt robbantva a híd. Idő multával mégis kocsira ültek, és megindultak Károly Péterék házából délnek, hogy a kényszerből elhagyott faluban beköltözzenek kemény munkával megteremtett valóságukba. El is jutottak ott a községházáig. Behívták az apát, és adtak neki valami kis gépelt cédulát, amire azt írták, hogy a falu nem fogadja vissza őket, mert háborús bűnösnek nyilvánították a családot. Egyetlen lehetőségük volt: visszafordulni onnan, hátukat mutatva Sajkáslaknak, siratva és káromolva addigi kisemmizett életüket.

Nem Kishomokra jöttek vissza Monostori Gergelyék, hanem oda, ahol a közös életet kezdték: föl a feketékre, a Szabadkai út szélébe. A homoki családfő Patakiak néneje, Pataki Piros néni fogadta be őket. De a család csak '45 tavaszáig élt az asszony vendégszeretetével. Akkor kezdeni kellett a paraszti munkát. Ehhez Monostoriék újra bérlőkké lettek. Vince Dezső egykori nagygazda kistanyájára költöztek, amelyhez húsz hold föld tartozott. Csak egy évig lehettek ezen a gazdaságon, mert utána az új hatalom azt már nem adta bérbé.

És most a másik új hatalom kezdte meg a kisajátítást és földosztást. Ezt Kispiacon Rackó mérnök végezte. Monostoriéknak egy konfiskált tanyát kínált föl, hozzá tartozó földekkel. Monostori Gergelynek nem volt lelke elfogadni azt, mert tegnapelőtt még vitézi címet viselő magyar volt a gazdaság tulajdonosa. De elfogadta azt a két holdat, amit a kispiaci nagy szerb Živoéből hasítottak ki nekik. Ebben része volt annak a szóbeszédnek is, hogy aki nem fogad el fölkinált szántót, azt áttelepítik Magyarországra. Mondta is aztán Živo Monostorinak, hogy csak tapsikolnia kellett az ő két holdjáért. (Az ilyen juttatásokat nevezték akkor tapsikolt földeknek.) De nem maradt adósa a megadományozott: - A te körmöd se kopott meg a valóságodért – válaszolta neki.

És akkor a martonosi Dančo Bakalić tanyáját bérelték, munkálták szántóit egy évig Monostoriék. A második évi bérlést lekésték Bakalićnál. Nagy szerencsére, mert rossz hozamú év jött, hogy a helyükbe lépő bérlő nem tudta beszolgáltatni a tizenkilenc holdra kirótt terményrészt, és bebörtönöztették miatta a bajusztépők.

Mélyen bent a kishomoki Nagyjárásban volt id. Monostori Gergely családjának az új állomáshelye. Azt a tanyát birtokolta a martonosi Nenad Terzin. A család ott két évig gazdálkodhatott, mert mindent tulajdonába vett a martonosi szövetkezet. A tanyát le is bontották, kellett az anyaga a Martonoson épülő bikaistállóhoz. Ezért jutott ilyen sorsra a járásnak még mélyebb részén fekvő Galvanski-tanya is, ahol Nagy/Zsámboki Péterék voltak

a mindenesek. (Nagy Péter és ifj. Monostori Gergely is megözvegyült, és sógorok még most is, túl a nyolcvanon.)

A nagyjárási három tanya közül legutolsónak a Szerkes-tanyát bontották le. Kishomokhoz ez esett legközelebb. A hosszan elnyúló Csutka sorról látni is lehetett.

A lebontott Terzin-tanya után Monostoriék már a sajátjukba költöztek. Eladó lett a Csutka soron Vajdovics/Róka Lukácsék szomszédjában a gyerektelen, idős Rövid Matyi bácsiék háza, mert azokat meg Horgosra vitte az útjuk. A házat megvette id. Monostori Gergely, és abban rendezkedtek be, '47-ben. Az ifj. Gergely pedig azt a merészet gondolta, hogy ő elmegy vonattal Sajkáslakra, mert húzta oda valami. Meg is érkezett, de be a faluba nem, mert két korabeli szerb suhanc fölismerte, és szóba szeretett volna vele elegyedni. Pedig már csak emléküben sajoghattak a frissen metszett, hüvelykujjni vastag, kemény eperhajtásokból a jó beesteledés után kapott csapások helyei lábuk szárán, hátukon, vagy ahol találták őket az irgalmat nem ismerő suhintások. Nem volt hát ínyére Gergőnek a találkozás, és meg is tudott lépni a barátkozás elől, gyorsan visszaindult a látogatásból.

*

A sajkáslaki partizánmegtorlások Hegedűs Pál bíró, Tóth Antal leventeoktató és egy Savo nevű, vegyes házasságban született személy kivégzésével kezdődtek. Ennek a Savónak az volt a bűne, hogy a toborzásra önként jelentkezett német katonának, az SS kötelékeibe. A községháza előtti agyonlövésük után őket a három feleségnek kellett parasztkocsin kihúznia a temetőbe, ahol elhantolták őket. A huszonhat magyar férfin végrehajtott megtorlás ezután következett. A kivégzőosztagba önkénteseket vártak a helybeli szerbek közül. És csak asszonyok jelentkeztek a föl hívásra. Öten. És akkor ötösével vezették a községháza előtti parkba a magyar férfiakat. Ehhez erőszakosan pergő dobszó hívogatta a közönséget.

A kivégzetteket legközelebbi hozzátartozóiknak kellett a szekerekre rakniuk. Őt szekéren fért el a huszonhat holttest, köztük ifj. Monostori Gergelynek két nagybátyja, Bagi János és Flórián is. Milánovics Károly elájult még a sortűz dördülése előtt. Úgy aléltan tették föl a kocsira. Rövid idő után eszméletére tért, eliszonyodva ült föl a hullák mellett, és kiáltozva fogott könyörgésbe:

- Milost, braćo! Marija Terezija ne da da umrem! (Kegyelmezzetek, testvérek! Mária Terézia nem hagyja, hogy meghaljak!)

Erősen meghökkent a kíváncsiskodók serege, hanyták magukra a keresztet három ujjal.

- Jao, Karčika živ! (Jaj, jaj, hát Karcsi megéledt!)

És a falubeli szerb nép – tán intő jelként látva föltámadását annak ott a véres szekéren – kegyelmezett volna, de előlépett akkor egy dölyfös idegen partizán, oda a kocsihoz, és pisztolyt vett elő, mondván:

- Daću ja tebi Mariju Tereziju i milost! (Adok én neked Mária Teréziát, meg kegyelmet is!) – és agyonlőtte Milánovics Károlyt, a fiatalabb korosztályba tartozó leventék oktatóját.

Az öt szekér egyszerre indult a dögtemető felé az emberi tetemekkel. Három magyar ember haladt a fogatok mellett. Az ő dolguk volt, hogy a már kiásott nagy gödörnél – szerbek ásták meg – leszedjék a kocsikról a halottakat, levetkőztessék őket, és úgy, ruhátlanul lökdössék le őket a gödörbe. A három kísérő föl volt készülve a halálra. Azt gondolták, hogy miután végeznek a mélységesen meggyalázó és megalázó munkával, nekik is le kell vetkőzniük ott a gödör szélén, és belelövöldözik majd őket a többi huszonhat közé. De őket élve hagyták a hóhérok.

És élve hagytak még három embert azok közül, akiket fogva tartottak a pincében. Őket a kivégzéskor kiengették, és elküldték az iskolába, fát vágni. Köztük volt Bagi József is, a kivégzett Bagi Jánosnak és Flóriánnak a testvére. Őt lent a pincében a szerbek nem bántották, csak az oroszok. Ezek azért, mert megtudták, hogy Bagi József mint magyar katona kint volt az orosz fronton – nem a Don-kanyarban -, és kitüntetéssel jött onnan haza. Vagyis lőtte az orosz katonákat. Az egyik orosz a pincében asztalról ugrált a tehetetlenül földön fekvő agyonkínzott testére.

Favágás után ezek hárman valamilyen módon elhagyták Sajakáslakot, és Kishomokra jöttek, Péter Károlyék házába. Itt bujkáltak tán egy hétig is, aztán hogy be ne árulják őket, rokonhoz mentek Szabadkára, onnan pedig Magyarországra szöktek.

*

A sajkáslaki megtorlásban kivégzett magyarok hozzártatózóit nem üldözték el, maradhattak a faluban. És legtöbbjük maradt is. Azoknak leszármazottai is ott élnek. A dögtemetőt körülkerítették egyszer dróttal az emlékezni és emlékeztetni is merő utódok. Az emlékezni nem szeretők meg eltüntették azt már másnap reggelre. A huszonhat kivégzett magyar férfinek nincs ott semmilyen emlékjele. Dunagárdonynál a '42-ben Dunába lőtt harminchét sajkáslaki szerb áldozatnak van. Kőbe vésvé.

Ifj. Monostori Gergely járt le Sajakáslakra. Látta, hogy véges házukat megfordították. De nem volt barátságos a fogadtatása a faluban. Pataki Antallal egyszer nagyon gyorsan fölhajtották a kocsmában a fröccsüket. Nem tették nekik, hogy az ismeretlen valaki egyre csak körbejárja asztalukat, szóltanul.

Volt azért Gergőnek egy szívbeli szerb jó barátja is, Rajko Mikić. Egyik lenti találkozásukkor Gergő szerbül kezdte volna vele a társalgást. Ez a Rajko erélyesen szólt rá, hogy most csak magyarul lehet beszélgetni. És nem engedett ebből. Gergő csodálkozására elmondta, hogy hosszú ideig magyarokkal dolgozott, és megtanulta a nyelvet.

Magyarországról nagybátyja, Bagi József, sofőröstől jött egyszer Gergőért. Meg kívánta nézni, hol földelték el a dögtemetőben a bátyját és az öccsét.

A lányuk lakodalmába hívogatni, fiával, Istvánnal ment Sajakáslakra Monostori Gergely. A hívogatás után elmentek a valamikori első szomszédjukhoz is. Gergő az utcáról kiáltott be a portára:

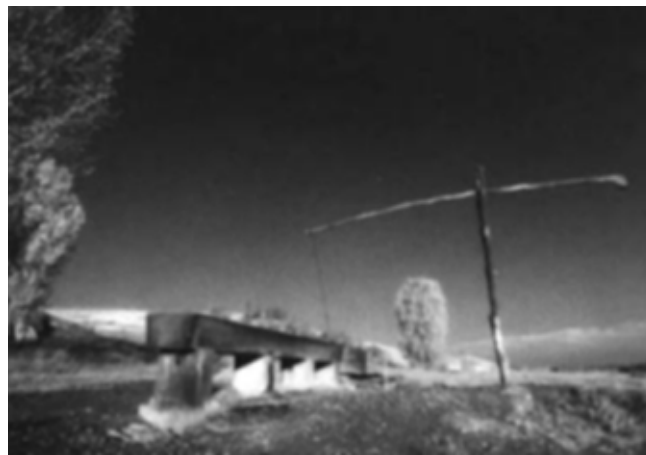
- Gde si, Brane!?! (Hol vagy, Brane?)

Az udvarból pillanatokon belül meg az hallatszott örömteli hangon:

- Jesi li ti, Gerege!?! (Te vagy az, Gerege!?)

Sajakáslaki táj

Gémeskút

A kicsit bajos szomszédlegény, negyven év után is ráismert a vele egyidős Gergő hangjára. Tárta a kaput, de bebocsátás előtt össze-vissza ölelgették egymást. Az anya is otthon volt, leültették a nagyon váratlan vendégeket egy padra. Gergő ráismert. Az övéké volt az egykoron. Nagyon kellemetlen volt tovább ülnie rajta. Az asszony elmesélte, elűzésük után hogy húzták szét mindenüket Monostoriéknak. Ők csak azt a padot hozták el a házukból.

Amikor anya és fia kikísérték a vendégeket, a Monostori-ház kapujában már kint állt egy asszony. Brane anyja – nem célzat nélkül – odaszólt neki:

- Evo ti gazde! (Itt a gazdád!) – s Gergőre mutatott.

- Nemam ja nikakvog gazdu (Nincs nekem semmiféle gazdám) – válaszolta nagyon barátságosan a bitorló. A magyar időbeli falu kanászának valamiféle ivadéka, mert a kanász szállta meg a szabad prédát Monostoriék kitagadása után.

Megkérte egyszer Gergely az egyik lenti unokatestvérét, nézze meg a telekkönyvbe bejegyzetteket. A hivatalnok nagyon készségesen nyitotta ki a nagykönyvet. Új volt az. És beírva a megfelelő helyre a ház tulajdonosának a neve. Nem a Monostori név.

- És a régi könyvben hogy van ez a dolog? – kérdezte az unokatestvér.

Tömören válaszolt a hivatalbeli:

- Ahhoz magának semmi köze.

*

Lehetetlennek tartja Monostori Gergely, hogy Szerbia elbírna a kártalanítást. De családi házukért nagyon szeretne kapni valamit. Még ha mindjárt csak jelképes összeget is. Mert ők, övéi gürcöltek azért nagyon sokat. Ezt a dolgot még szeretné elintézni, mert őutána már senkinek sem lesz érdekében.

*

Id. Monostoriék maradtak egy ideig a Rövid-portán, ifj. Gergely pedig megvette a jó kényelmes Dobák-telek üresen álló felét, és épített rá házat, '65-ben. Idős szüleit fölhozta majd a korábbi költésű Krekuskák helyére, a Csutka sori Rövid-portán álló házat pedig letakarította. A helyét eladta Zsámboki Sándornak. Monostori Gergely – bírósági ülnök egykor - és élettársa, Rada/Babarczi Irén, ezen a portán élnek és gazdálkodnak, amennyire erejük engedi. A Monostori fiú, István kicsit odébb és a túloldalon. Szebaszián, az unoka és családja a néhai nagyszülők helyén, a Krekuska-portán. Ők is takaros, a korhoz igazodó új házat laknak. És az unoka a gazdálkodó gazda mindhárom portán. Nagypapjánál az istállóban csak néhány tehene van, nyolc pónilova, és két hollandiai hidegvérű csödörccsikó. Interneten keresztül találták őket.

Szokatlan küllemű állatok égaljunkon. Lábaikat csüdtől még kicsit följebb is hosszú, barnás színű szőr takarja. Tenyészállatok lesznek. Teljes fejlettségükben tizenhárom mázsásak is lehetnek. Ezek áprilisban töltik az egy évet. Még olyan jámborabb jószágoknak tűnnek.

*

Mondom Monostori Gergelynek, hogy nekem már régen úgy tűnik, mintha nagyon megváltozott volna valami ebben a falucskában. Azon kívül, hogy elfogyott a népe; előregedtek, tönkrementek, berogyantak, tető nélkül maradtak már egykor nagyon csinosnak tartott házak is; hogy nincs se iskolája, se boltja. Homokföldjében egykor – gyerekkoromban még - csak a szőlő meg a dinnye és a királydinnye termett jól, tán a rozs még, de minden más sínylődött, senyvedezett benne, meleg nyarakban kiégett, belesült. Most pedig a kukorica másodvetésben is akkorára nő, mint az erdő, a májusban szénának lekaszált, szinte embermagas szalmájú rozs után, ahogy azt Szabó Antinál láttam, a valamikori kövidinka szőlőnk helyén.

A jószág tartás hiányzott hozzá, magyarázza Gergely. A sok jószág. Csak úgy lehet megtartani a földet, ha rendszeresen terítik. A homokot évente. De a pusztát két kezével életnek indulni szándékozó fiatal ne válassza a földet. A zsíros feketét se. Belebukik.

Ifj. Monostori Gergely